

2.

О Д Г О В О Р

Н А

СИТНИЦЕ

Ј Е З И К О С Л О В Н Е

Г. Ј. ХАЏИЋА = М. СВЕТИЋА.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ



У Б Е Ч У,

У ШТАМПАРИЈИ ЈЕРМЕНСКОГА МОНАСТИРА

1839.

Овај је одговор написан јоште у мјесецу Септемврију
прошавше године, но због моје болести није се могао на-
штампати до сад (у Фебруарију 1839).

B. C. K.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ



Истина, ди многи људи, не само у нас, него и у другијех народа, вичу на рецензије; али сви прави књижевници признају, да су оне литератури од велике користи. Опомињем се, да сам, доста подавно, читао у некаквоме Руском журналу, да су узрок томе, што се на рецензије виче, њешто рецензенти, који доста пута у рецензирању не разликују књиге од списатеља; а њешто и списатељи, који се стиде и најмању погрјешку своју признати. Дакле је рецензентско главно правило, да се здраво разликује књига од списатеља, т. ј. спомињући и поправљајући погрјешке у књизи да се не дира у личност списатељеву, која с књигом и с њезиним погрјешкама нема никакве свезе; а за списатеље у поменутоме Руском журналу стоји: зашто би се они стидјели признати гдјекоје погрјешке, кад се таковијех налази у књигама најславнијих, и старијех и новијех списатеља свију народа, па се тиме ни мало не умањује њихова слава и заслуга. А најпослије нека списатељи у овоме догађају мисле, шта им драго: књига се ни једна не рецензира ради њезина списатеља, него ради користи и напретка литературе.

Које би списатеље сад у нас ваљало рецензирати? — Кад бисмо за то имали новине (које би може бити за језик и за сву литературу биле корисније, него светроје политичке, што имамо), онда би ваљало рецензирати све књиге, које сад излазе, а гдјекоје и пређашње, а осо-

бито онијех списатеља, за које се мисли (право или криво), да су између првијех. По томе ја сам се сво наканио, да кажем неколико ријечи о *сипици* или *језикословним Г. Јована Хаџића* или *Милоша Свешика*; но јесам ли ја овдје рецензент, или је то био Г. Хаџић, па се ја сад од њега браним, то нека суде и пресуђују читатељи.

Књижица је ова наштампана на једноме табаку у осмини, и кад се одбије први лист, на коме јој је име (*„Сипице језикословне, одъ Г. Хаџића-Свешика. I. У Новом Саду, печатано у Типографији Јанковићевеј 1837.“*), и последња страна, на којој нема ништа, онда је остаје само 13 страна. Ласно може тко (да не рекнем сватко) помислити: каку рецензију заслужује то шест листа и по? — Важност књиге не цијени се по њезиној величини, него по ономе, што је у њој, и од кога је; а ова књижица особито заслужује, да се на њу мало погледа по важности, коју јој је показао њен списатељ, како с тиме, што ју је саму за себе наштампао и тронак за њу платио, тако и с онијем, *иша* у њој говори, и *како* говори.

Сва је ова умотворина Г. Хаџића раздијељена на два дијела: „*I. Грамлапицима Србским.*“ „*II. Кнезѡ Князѡ, Законѡ.*“

У првоме дијелу ово су главне мисли Г. списатеља: 1) Како је Шлецер казао о Руској историји: „Будући да безъ критическогъ срањивања Лѣтописа у Руској повѣстници ништа не починяти, а ово јошѣ учинѣно не, и тако јошѣ за садъ нитко незна, кои су прави и истинити Лѣтописи, нити тко исте подпуно из-

яснити уме: *што я као за срећу неку држимъ, ишо є до садъ у старој Руској Историі тако мало писано;*" тако он каже: „да є срећа за Србскій ѣзыкъ, што до данасъ іошть подпуне и у системи написане Грамматике Србљи немаю, или поне што су уверени, да такове немаю;" 2) „Одъ колике бы важности и ползе Лѣтописъ Берлинскога друштва за Немецкій ѣзыкъ одъ год. 1820. было, да є коіомъ срећомъ у време Готтшеда или Аделунга постао;" 3) „И да ніє О. Арделіє дела Белла одъ год. 1828. Релковића Славонске Грамматике одъ год. 1767, и Ланошовића 1778. Іосифа Волтиджіє 1803. у системи было, тежко бы се толико погрешака у ѣзыку Србаля западне цркве у њіове књиге увукло, и неверуємъ, да бы Г. Берлић год. 1833. у својој Грамматики у искушенѣ дошао, онолико неоснованы правила' поставити, да се ніє на пређашніѣ системе оснивао. Тако н. п. да Г. Берлић ніє читао на' стр. 38. Г. В. Ст. Караджића Грамматике подъ 6) „Имена, која се свршују на аѣ, и на ао, и многа друга на ак, ал, аѣ, ам, ан, аѣ, ап, ар, ас, ат, ач, у свима осталим падежима (осим Род. мнж.) губе а," онъ небы на стр. 29 своеѣ Грамматике казао „daß alle in ac, acs, ak, al, alj, am, an, anj, ap, ar, as, und at, ausgehende Hauptwörter dieses im Nominativ wegen des Wohlflanges eingeschaltene a, im Genitiv und allen übrigen Beugfällen, den Genitiv der vielfachen Zahl ausgenommen, verlieren," и пр. и тако гди є Г. Вукъ са неопредѣлѣнымъ назначеніємъ „многа друга" погрешность правила свога избећи трудіо се, ту є Г. Берлић свою погрешку са „Alle" съ примѣчаніємъ подъ *) daß ein wegen des Wohlflanges

eingeschalteten a tonlos ist, folglich ist es auch unaccentuirt; wenn aber vor e, es, k, l, lj, m, n, nj, p, r, s, und t, ein betontes á à oder â steht, so geht dieses a weder im Genitiv noch in andern Beugfällen verloren — „исправити старао се;“ 4) Да он ове мисли своје Српскијем Грамматицима за то „соопштава“ „да не би може бити изъ велике жељѣ и ревности стваръ преухитрили и у брзости изванъ пута протрчали, да Грамматикъ Србскій, преправившиј ключъ обштыи Філософіе языка, независимо одъ досадашњи' система' радити, говорный языкъ у свима отношеніама употребленія сматрати, и по дугомъ испытываню онога, како бива, и зашто тако а не иначе бива, топрвѣ правило, да тако а не иначе у языку валя да буде, основати мора.“

Сад ја молим Г Г. читатеље, да би послушали мој одговор (или моје мисли) на ове мисли Г. Светића. И тако :

На 1) Ја остављам читатељима, нека суде, може ли се оно све за праву истину узети, што је Шлецер казао за Руску историју. Може бити, да је оно њему само дошло на ум, те казао срдећи се на погрјешке у историјама другијех народа; јер ако је срећа, што је у старој Руској историји *мало* писано, онда би морала још већа срећа бити, да није *мало*: па шта би онда Шлецер срањивао? Шта ли би знао казати о Руској историји? (Јер он сам каже, да се историја не може сањати). По овоме нека читатељи суде и о ономе, што Г. Светић каже за Српску Грамматику. Кад он (Г. Светић) казујући оно, што су други већ казали, овога посла управо не разумије, а шта би у њему знао

казати, да прије њега нико ништа о томе није писао?

На 2) Добро би било, да је онај љетопис Берлинскога друштва од год. 1820. постао у вријеме Готтшеда или Аделунга; али је питање: Јели могао постати?

На 3) Ако су Грамматике (Дела Белина, Рељковићева, Ланошевићева и Волтиџијева) криве, што се „толико погрешака у њиху“ то би ваљало, да су књиге Србаља источне цркве, који Грамматике још немају, или „поне“ који су увјерени, да је немају, без погрешака у језику; а видимо, да то не само што није истина, него би се готово могло доказати, да у овим погрешака има више, него у оним. — Да Г. Брлић у својој Грамматици одъ год. 1833. не би „у искушење дошао, онолико неосновани правила“ поставити, да се не на пређашњу систему оснивао,“ ја се са Г. Светићем о томе не ћу препирати, него ћу само да кажем што о *прилијеру*, који је он у томе узео. Вук је 1818. год. у својој Грамматици онако казао, као што је онда знао, а у Даници за год. 1828. на страни 3. и 4. казао је, да је оно *а* (које се у род. и у осталијем падежима, осим род. множ. избацује) свагда без гласоудара, и да је у староме Славенском језику мјесто њега *ѡ* или *ѡ*, у данашњему *е* или *о* (као и у Рускоме и Чешком), а у Крањскоме ни чисто *а*, ни *е*, ни *о*, него онакови глас, као што Каравласи данас изговорају *ѡ* (као што је у предговору к пословицама на страни XXVI. казао, да се и у Доброти говори); по том је Г. Брлић у својој Грамматици 1833.

год. онако казао. И ја мислим, да су у тијем ријечима *главна* правила о томе, н. н. *иѣшак иѣшка, и иѣшѣк иѣшѣка; иѣс иѣсѣ, и иѣс иѣса* и т. д. Да се и овдје налази ријечи, које (или што би их без *и* било тешко изговорити, или што су туђе и по своме постанку у овај ред не иду) од општега правила одступају (као н. п. *свјѣшалац, свјѣшлѣца; мршвац, мршвѣца; чѣствац, чѣствѣца; шѣцак, шѣцака; ѡман, ѡмана; шѣван, шѣвана* и т. д.), то није ништа ново. Сад ако Г. Светић налази, да ово не ваља, зашто не каза, како би ваљало, него само Вука и Брлића окриви, а кривице им не каза (а он, као јуриста и судија, ваљало би да зна, да то није путно). Вук не мисли, да није нигдје погријешно, и да не може погријешити, само мисли, да своје погрјешке опет он може боље поправити, него што би му их Г. Светић поправио.

На 4) Видјели смо, *каке* су мисли Г. Светића; а у напредак ћемо видјети, да би он много боље и паметније учинио, да је гледао, *говорни језик* сам боље да научи (макар само *како* бива, а просто му *защо* онако бива) и у писању каквагод правила (ако не за друге, а оно барем за себе) да постави, него што се другима намеће за учитеља у ономе, што сам не зна.

У другој дијелу каже Г. Светић, да је од коријена *кѡн* или *кнѣ* постало *кон*, а од овога послѣје *кнезѣ, князѣ, законѣ, книга* (књи-га), *кониѣ, наконче*, Азијатски *Кан*, Германски *König*, Староњемачки *Kuning*, Готски

Kuniggs, Англијски King; Латински предлог *cum* и *con*, по том *consul*, *consilium*, *cunae*, *cunabula*.

На ово ја велим: 1) Кад би истина било, да је ријеч *кнез* или *князь* постала од Славенске ријечи *кон*, и да су с тијем ријечима сродне како Татарско *хан* и *кан*, тако и Германско *König* и т. д., онда ми овдје ништа друго не би ново нашли, осим' знака, како Г. Светић једнако тражи себи славу у туђем послу; јер је то казао Добровски још 1814. год. у својој првој Слованци на страни 219. Али у Г. Светића ништа није ново, тражити себи славу, као прије нечувену новину и своје измишљење казујући оно, што су други већ прије казали. Тако сам, н. п. ја у Даници за год. 1828. наштампao на 67 листа и по. „Главна свршивања суштествишени и прилагашени имена у Српском језику,” а он по ономе скрпи нешто и у III. Ч. Ђетописа за годину 1829. изда на 8 листа: „Гзыкъ Србскій, ображавање Србски речей.” Па да се барем знао мојијем послом помоћи, као што би се помогао човјек, који ствар ону разумије, неком ништа, него је и оно, што сам ја право казао, испреметао и замрсно, и толико погрјешака учинио, да му је све дјело од њих шарено, као говор човјека, који бунца, па рекне по коју ријеч паметно, па онда што лудо и наопако, па опет тако, н. п. да су ријечи: *роб*, *сласи*, *сваси*, *чест*, *чист* *поџ* произведене од глагола; да је, и п. *кућиште* произведено са *ште*, а *позориште* са *ште*; да је, и п. *кадионица* произведена са *оница*; да је *Николић* од Никола, као и *Павлић* од Павао (а не зна, да је *Николица* од Никола,

као *Павлић* од Павао; а *Николић* је од Никола, као *Павловић* од Павао) и т. д. Ово је само неколико примјера, а кад би се хтјело све погрјешке назначити, ваљало би написати најмање онолико, колико је и Г. Светић написао.

Ја мало прије рекох: *кад би истина било*, да је ријеч *кнез* или *князь* постала од Славенске ријечи *кон*; јер Г. Ђошитар⁷ каже и *доказује* (у Глаголиту на страни XXI., XXXII. и 74.), да је ријеч *кнез* или *князь* начињена од Германске ријечи *kuning*, као и *ценизь* од *Pfenning*, и *усерязь* од Готског *ausahring*s.

2) Вриједно би било, да нам Г. Светић каже, од куда он зна, да је *кон* најприје било *кѣн* или *кѣѣ*? Кад би се то могло доказати (старијем рукописима, који се једини у томе могу примити за свједоке), онда би *кон* била ријеч нова по сјеверноме нарјечију, а по јужноме ваљало би да је *кан*; ако ли то само Г. Светић *мисли*, ваља му одбити на дару, као и остало све, што другима казује, а ни сам не зна.

3) Ја бих и сад прије рекао, да је ријеч *наконче* отуда постала, што се даје дјевојци *на коња*, него од *кон*; а *коница* мислим да је ријеч Турска, јер кад би била од *кон*, онда би ваљало да је познатија по западнијем крајевима народа нашега (гдје данас готово није ни позната, већ се мјесто ње говори ријеч Славенска *сусјед*), него по источнијем и сјевернијем, куда мјесто ње друге ријечи и нема; за *књигу* пак ја волим вјеровати Добровскоме, да је од *king* (које у Хинеском језику значи *књига*), него Г. Светићу, да је од *кон*.

4) Јесу ли Латинске ријечи: *суп*, *сон*, *сон-*

sul, consilium и синае, sinabula од Славенскога кон, ја то остављам *Г. Г. Кошишару, Гримлу и Шаффарику* и осталијем правијем и достојнијем судијама у оваковоме послу, нека они пресуде; него се бојим, да ово нијесу за њих праве ситнице, којима се они морају смијати.

Ово је све био говор само о *мислима Г. Светића*, но да речемо коју ријеч и о *језику*. У оваковога списатеља, који *будућијем Српскијем Грамлашицима* даје науку, а дојакошње и садашње *поправља*, а поред тога и поете, који сам каже *), да *музе с њиме*

*) У стиховима: „Моя Муза,” који су наштампани у 23. табакународнога листа од 5. Јунија 1838. године. Да би се моји читатељи о томе још боље увјерили, и да би могли видјети, како то Г. Светић говори, ево додајем те цијеле његове стихове од слова до слова:

МОЯ МУЗА.

Вѣрна муза наслонила нѣжне главе кротакъ ликъ,
 На прси ми пала мила, боравила сладакъ санъ.
 Тихо, тихо, нека сина: умору в покои сласть;
 Сномъ се нектаръ душе лѣ, и небесный крѣпкъ гласъ.
 Кад се муза пробудила, у башчу в шетала,
 Росомъ в се ютра мила, руже цвѣтакъ узбрала,
 Да нѣомъ съ чела зной ми утре, и разведри ума трудъ.
 Кад в была под ябукомъ, дуну ветаръ, шушну листъ;
 Да е Муза преспавала пуны десетъ лѣта вѣкъ.
 Съ тужбоиъ иде укорена, носеи' руже нѣжанъ цвѣтъ;
 Алъ' юи суза оку дала лепоте намъ вышій цвѣтъ.
 Съ чела зной ми утирала, беседнила м' дивеи с':
 „Нисамъ ли я подносила съ тобомъ брига стотину,
 „За десетакъ овы лѣта, што ме коре съ ветромъ листъ;
 „На свештепомъ, светскомъ Суду вѣрно правду бранила;

фронткал покојног владике

раде, ваљало би, да је језик *правилан*, *чисти* и *сладак*; али несрећом наше литературе овдје нема тога својства ни једнога. И за велико је чудо, како Г. Светић, који већ око 20 година не само којешта пише и штампа, него тобоже и о Грамматици мисли и Грамматике учи и поправља, не постави себи какво правило, па онога у писању да се тврдо држи, него и данашњи дан (не само на једноме табаку, него на једној страни и готово у једној врсти) *једне* ријечи сад пише овако, сад онако! Како да би се Г. Светић о овијем погрјешкама својима увјерио, тако да би се (и он, а и други ко) у на-

„Србску младеж управља на свогъ рода славе путъ; *Директор*
 „Врстна Борђа Љтописца заменула у часъ лютъ; *Летописца*
 „Цару Францу вѣнацъ плела, дижућ Србма чувства жаръ; *писма*
 „Свогъ езика танке жиле Србској браћи јавила; *у вѣстнику*
 „Лукіана оплакала, съ ураніомъ ранила; *ода*
 „Јоштъ утѣху теби дала за жертвама срдца твогъ;
 „Саву воду пребродила, Србу руку пружила,
 „А садъ теби *анон таруни* одъ умора заспала?“—
 Доста Музо *вздрава била* Ана груди ми спавала,
 Јутромъ руку *Борѣ* брала, браћи *нашој* пружала,
 Руменія враћаласе, нове пѣвце *будила*;
 Јоштъ нмѣ любко беседила, да в ружа одъ насъ даръ,
 Нека само згодно узму, неће бости бодля прстъ.

М. Светићъ.

Може бити, да на сујету Г. Светића нико не би могао начинити приличније сатире, од ове, коју је он са својом музом себи начинио. Кад човјек добро мислећи ове његове и музине ријечи прочита, мора казати, да је муза краткоумнија и безобразнија од свога љубница; и тако Г. Светић у свему овоме ништа истинитије није казао, него, да је ово његова муза.

предак од њих сачувати могао, ја ћу овдје ње-
колико примјера од њих да назначим. И тако:

1) На страни 6. *сообщивавалъ*, на стр. 14. *сообщили*; на стр. 8. *вообщше*, а на 14. *вообще*; на стр. 4. *Пелачкой*, на 5. *Пелецкій*, а на 14. *старопѣлачко*; на 11. у једној врсти *Серби*, а у другој *Србаля*; на стр. 5. *пјове кнѣге*, а на стр. 14. *кнѣга*; на стр. 5. и *Берлиѣ* и *Берлиѣ* и т. д. Ове су неједнакости у једнијем ријечима, а у једнакијем другијем не ћу ни спомињати, осим онијех, које иду у разлику између нарјечија језика нашега; но да би се ово боље разумјети могло, почећу мало поиздаће. Као што је и прије напомињато, главна је разлика у језику нашем у изговарању онијех слогова, који се у Славенском језику пишу са словом *ѣ*; и по томе изговарању језик се наш дијели на три главна нарјечија, т. ј. *источно*, *јужно*, и *западње*. У источноме се овај слог изговара као *е*, н. п. *вера*, *семе*, *колено*, *дед*, *девојка*, *деше*, *сено*, *бело*, *лепо*, *несам*, *сејати*, *смејати* се, *желети*, *волети*, *видети*, *вршети*, *где*, *овде*, *онде* и т. д. Овако је у многијем ријечима и у данашњему Славенском језику *е* мјесто *ѣ*, н. п. *цесокъ*, *млеко*, *время*, *пре* (н. п. *прекрасный*), *предъ* и т. д.). У западњему се изговара свуда као *и*, н. п. *вира*, *сине*, *колино*, *дид*, *дивојка*, *дише*, *сино*, *било*, *липо*, *нисам*, *вијати*, *сијати*, *слијати* се, *желиши*, *волиши*, *видиши*, *вршиши*, *гди*, *овди*, *онди* и т. д. (овако се и у Малој Русији не само говори, него сам ја слушао у Кијеву гдје се *чиша* и поје у цркви „*Радуйся невисшю неневисшная*;" а и Руско *дишя* — мјесто *дѣшя* — и

де у овај ред). У јужноме пак изговара се од више руку: а) Гдје се у другијем нарјечијама глас на овоме слогу не отеже, ондје се изговара као *је*, н. п. *вјера*, *сјеме*, *ијевати*, *цјешови*, *бјежати*, и т. д. б) У овоме догађају кад је овај слог послје *д*, *л*, *н*, и *ш*, онда се свуда (као и у Славенскоме и у Руском језику што ми читамо) претвори *л* у *љ*, а *н* у *њ* (н. п. *љешо*, *њедра*), а по многијем мјестима (као н. п. у Херцеговини, Црној гори и Боки) *д* у *ђ*, а *ш* у *џ*, н. п. *ђед*, *ђевојка*, *ђеца*, *виђети*, *зђе* (ђе), *овђе*, *онђе*, *врђеши*, *леђеши*, *ћераши* и т. д.; по њекијем пак мјестима, особито к западу (као у Дубровнику и у Босни — особито по варошима) ова се два слова не претварају, него се говори: *дјед*, *дјевојка*, *дјеца*, *видјети*, *гдје*, *овдје*, *ондје*, *вршјети*, *шјераши* и т. д. (и за ово могло би се рећи, да је варошки — господски — говор јужнога нарјечија). в) Гдје би требало глас на овоме слогу отегнути, ондје се свуда изговара као *ије*, н. п. *дијеште*, *сијено*, *бијело*, *лијеп*, *нијесам*, *ријеч*, *ријека* и т. д. Тако се по овим правилима говори, које наши списатељи још никако не могу да разумију, н. п. *дијеште*, *ћешеша*, и *ђеца*; *лијепо*, *љеише*, и *лепошта*; *ријека* и *рјечица*; *рјеч* и *рјечиш*; *сијено* и *сјенина* и т. д.) г). Пред *ј* (по Славенскоме пред *я* и *ю*) изговара се као *и*, н. п. *вијати*, *сијати*, *смијати* се и т. д. (по овоме правилу и пред самогласнијем словима може се чути као *и*, н. п. *изјести*, *изио*, *изјела*; тако је постало и *Биоград* мјесто Београд (Бјелград) и т. д. У њеколико ријечи изговара се овај слог и у јужноме нарјечију као *е* (на коме се глас не отеже), н. п.

неки, неко, некад, нешто (по у Црној гори, а и у Дубровнику ја сам слушао и неки, нека, некад и нешто); *сресиш*; *времена*, *времениш* (од *вријеме*) *ждрѣбеша*, *ждрѣбѣи* (од *ждријебе*) *јаспиребови*, *јаспирѣбаси* (од *јаспирјеб*); *ирѣд* (кућом), а каже се *ириријед* и *сиријед*; *ирѣко* (брда), а каже се и *иријекко* (н. п. отишао, т. ј. преко воде, на ону страну); *ире* гдје се кратко изговара, ондје је *е*, н. п. *ирѣварити*, *ирѣшати*, *ирѣлазити*, *ирѣшати*; а гдје би се морао глас на *е* отегнути, ондје је *ије*, н. п. *иријевара*, *иријеша*, *иријелаз*, *иријешис*, *иријеклад* и т. д. По изговору западњег нарјечија може се рећи, да се у јужноме изговара *е* мјесто *је* и у ријечима *срѣћа* и *врѣћа*. По ово све припада к својству јужнога нарјечија, нити ове неједнакости ваља мијешати с онијем, што се из западњег нарјечија увукло, те се и по овоме и по ономе говори, н. п. *виђеша* и *видиши*, *свиђеша* се и *сидиши* се, *леђеша* и *летиши*, *врђеша* и *вриши* и т. д. Тако се по сјевернијем крајевима (у Сријему, Бачкој и Банату) увукло много овога изговора из западњег нарјечија у источно, н. п. *ииса*, *гди*, *овди*, *онди*, *свагди*; *желиши*, *летиши*, *видиши*, *позелениши*, и тако у свима оваковијем глаголима. У Бачкој може се чути и: *ирид* кућом, *ирико* Дунава, *ики* (мјесто *неки*), *николико* (м. *неколико*) и т. д. А у њеколике ријечи узело се *е* мјесто *и* (наопако), н. п. *Боле* ме глава (мјесто *боли* ме), *волем* (м. *волим*). У гдјекојим пак ријечима тако се помијешало *е* и *и*, да се не зна, кад које ваља казати, ни ондје, гдје је у значењу велика разлика, н. п. *ирѣбити* и *ириби*



ити, превести и привести, аренисти и арини-
сти и т. д.

Сад, кад знамо ове разлике у језику нашему, можемо казати, да Г. Светић нема право, што у овим ситницама пише не само, н. п. *векъ* по источноме нарјечију, *дбло* по јужноме, *а гди* по западњему; него и једну ријеч двојако, н. п. *старонѣмачко* по јужноме, и *немачкій* по источноме!

Западњијем нарјечијем писали су, и сад пишу, Срби закона Римскога; јужнијем су писали многи Дубровчани, само што су слабо пазили на разлику онијех слогова, који се изговарају као *је*, који ли као *ије*, него су све писали са *іе*, па оставили читатељу, нека чита, како хоће, или како се гдје у стиховима може (у нас ја сам најприје почео писати тијем нарјечијем, и то по Херцеговачкоме говору; ово пак сад пишем по Дубровачкоме, да би се и оно у свему народу боље познало). Источнијем нарјечијем многи су наши списатељи по њешто писали и говорили, да тијем писати ваља; али може бити, да још нема ни једне књиге, која је једнако и свуда постојано њиме написана. Ја сам се трудио у књизи: „*Милош Обреновић* кнѣзъ Сербскій, или грађа за Српску историју нашега времена” (у Будиму 1828.), да покажем примјер тога нарјечија, и мислим, да сам добро дотјерао, само што нијесам смјео, да кажем *нѣсам*, јер сам чуо, гдје се у Биограду и у Крагујевцу подсмјјевају онима, који тако говоре; али сватко, ко посао овај разумије, мора признати, да је у овоме нарјечију правилније и приличније *нѣсам* него *нисам*, ка-

когод и где него *гди*: у Далмацији се (особито у Котарима и у Буковици) по изговарању ове двије ријечи познају сељаци, кога су закона: како који рекне *гди* и *нисам*, одмах се зна, да је Римскога закона; а кад рекне *ђе* и *нијесам*, онда се зна, да је Грчкога.

Сад би ваљало казати, јели које од овијех нарјечија боље или правилније од другога; и које би од њих било најприличније, да сви Срби њиме пишу; но то ћемо оставити за други пут и за мјесто приличније.

2) На страни 8. стоји *речио*, а на стр. 15. *власио*: а то ни једно није Српски твор. падеж; и тако ове двије погрјешке постављају Г. Светића у ред онијех списатеља, који не знаду склањати имена. А *променули* (на стр. 10.), мјесто *променили*, поставља га у ред онијех, који не знаду сирезати глагола. Г. Светић може рећи, да гдјекоји Срби говоре *променуши*; то му се мора вјеровати; али списатељ, особито оваки, који Грамматицима науку даје, ваља да избира оно, што је правилније. Гдјекоји Срби, особито они, који су несрећом језика нашега имали међу собом више списатеља и књижевника *) говоре и: *пужаши* м.

*) Најглавније (и готово све) погрјешке у језику нашем у постале су од нашијех дојакошњијех списатеља и књижевника. Ја док нијесам прешао у Сријем, нити сам чуо, н. п. г о в о р у (м. говоре), м о л у (м. моле), б о л у (м. боле); ни: на добрим коњу (м. на добром коњу), у нашим селу (м. у нашем селу); а сад, како су се и онамо (у Србији) умножили и с народом помијешали списатељи и

пузати, и *мириши* м. *мирише* и т. д; али прави списатељ ваља да зна, да је *ужем пузати*, као *режем резати*; а *миришем мирисати*, као *пишем писати* и т. д. — Ако ће Г. Светић допустити, да се причестије свуда прави од трећег лица мн. броја у садашњему времену (с додатком *ћи*), онда су и *додавајући* и *предавајући* (на стр. 11.) погрјешке против спрезања глагола, јер се не говори *додавам* и *додавају*, *предавам* и *предавају*, него: *додајем додају*, и *предајем предају*. — Може ко рећи, да на оваке ситнице не ваља гледати; а ја мислим, да у овакога списатеља, као што Г. Светић за себе мисли да је, ваља још и на мање и на најмање, н. п. кад на стр. 11. пише *обише* (а не *обишо*), није ли на стр. 7. погрјешка *обишый* (м. *обишій*)? На стр. 7. стоји: „одъ досадашњи' *система*:" да рекнемо, да је апостроф (') на крај прве ријечи метнут мјесто *Х*, али мјесто чега је метнут на крај друге? Тако ја мислим, да је овај знак сувише и над *л* у „Грамматикама *Србским*:" јер је његово мјесто *сало* ондје, гдје се какво слово изостави, које се у *говору не изостава*.

Код овакијех погрјешака Г. бн Светић у другијех народа био између најгоријех списатеља (каковијех и нема у народа, који литера-

књижевници, оваке се погрјешке могу чути и у Београду и у Крагујевцу, а може бити и у моме Тршњу. Тако: шта је у другијех народа језик угадило, очистило и у његовијем природнијем правилнма утврдило, оно га је у нас искварило и нагрдило (и још га кваре и грди)!

туру имају), но у нас је, несрећом, опет између првијех, јер их има и много горијех од њега; и тако се по правди за њега може рећи: он, као данашњи Српски списатељ, зна доста; али према ономе, што мисли, и о чему би рад друге ујеришти, да зна, он не зна ништа; и кад не би друго ништа знао боље од Српскога језика и од етимологије, он би у ученоме свијету био прави фуниер и шар-лапан.

Зотин је са својом Граматиком не ништа
показао; јер је тек савесно српски
исправљао, што је икрасовић сасхватио.
Национална библиотека
CRNE GORE ĐURĐE
ЂУРЂЕВИЋ
Пак са својом граматиком Т. Милековић не
ништа није показао; јер је тек савесно српски
исправљао, што је икрасовић сасхватио.
посебно приметила
Круна



NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

